

Goed leven: het verhaal van de talenten

Noorderlicht
ROTTERDAM
dienst

Zondag 8 januari 2023
Voorganger: ds. Niels de Jong

Preek

Dienst 8 januari 2023, voorganger: ds. Niels de Jong

Het verhaal van de talenten

Deel 1 in de serie over de gelijkenissen die Jezus deelde

Verhalen zijn krachtig. Ze vormen je. Ze leren je dingen. Ze laten je over dingen nadenken. Ze zetten bepaalde dingen zomaar in een ander licht. Ze hebben kracht om mensen samen te binden of juist uit elkaar te trekken. Ze kunnen je een heel slecht over jezelf laten denken of juist heel positief gevoel geven. In alle tijden wordt de kracht van verhalen ingezet. Ook in de onze. Op allerlei manieren. Docenten vertellen verhalen om kinderen iets te leren. Reclames vertellen heel korte verhalen die iets bij je willen uitwerken, vaak om iets aan te schaffen. Netflix vertelt langere verhalen – die allemaal ook zo onderliggende boodschappen hebben. Politici vertellen vaak verhalen. Influencers proberen mensen mee te nemen in hun verhaal – om zo ook iets uit te werken.

Jezus zette verhalen ook al in. Je zou hem een van de grootste verhalenvertellers aller tijden kunnen noemen. Want ik kan eigenlijk niemand bedenken wiens verhalen een grotere invloed hebben gehad, die vaker verteld worden, die verbeeld worden in kunst of films. En dat al eeuwen en eeuwen door. Jezus verstond de kunst van een goed verhaal vertellen. Zijn verhalen waren aan de ene kant heel eenvoudig en raak, maar bijna altijd verrassend. En vaak hadden ze ook meerdere lagen, waardoor die verhalen ook toepasbaar op zoveel mensen in zoveel situaties in zoveel verschillende tijden. Om Jezus en zijn boodschap goed te begrijpen, is het essentieel om deze verhalen tot je te nemen. En omdat ze al eeuwen meegaan – en ook gelovigen en ongelovigen hebben aangesproken en beïnvloed – is het ook meer dan de moeite waard die verhalen eens goed te bekijken op wat ze voor ons vandaag te betekenen hebben. Dat willen we de komende weken ook doen in de zondagse diensten.

Vandaag kijken we naar een verhaal dat denk ik snel verkeerd begrepen wordt. Omdat we geneigd zijn om door een 21e eeuwse bril naar dit verhaal te kijken. Maar dan missen we wat Jezus nu precies bedoelde met zijn verhaal. [Laten we het verhaal, ook wel een gelijkenis genoemd, eerst maar lezen.](#)

Wat ons op het verkeerde spoor zet in dit verhaal is het woord talenten. En wij interpreteren dit verhaal dan al snel als volgt. Mensen hebben in meer of mindere mate bepaalde 'talenten', oftewel bepaalde kwaliteiten. Sommige hebben er meer, sommige hebben er minder. Maar het gaat er om dat je die inzet, ontplooit. Dat je er wat mee doet, zodat het meer wordt, liefst zelfs een maximale opbrengst. Want daarop wordt je uiteindelijk beoordeeld. In meer Calvinistische tijden is dan de boodschap – werk zo veel en zo hard als je kunt met wat je gekregen hebt van God, dat is je plicht. In een neoliberale cultuur is dan de boodschap – ontplooi je talenten tot het uiterste, want anders wordt je afgerekend. Maar dit verhaal van Jezus bevestigt niet die Calvinistische en ook al niet die neoliberale uitleg. Als je naar dit verhaal kijkt met de Calvinistische bril op (werk zo hard en zo veel mogelijk) of juist met die neoliberale bril op (ontplooi jezelf maximaal), dan kun je die bril beter afzetten. Niet alleen om een burn-out te voorkomen, maar ook om dit verhaal van Jezus beter te begrijpen.

Jezus zette verhalen ook al in. Je zou hem een van de grootste verhalenvertellers aller tijden kunnen noemen.

Trouwens, die uitleg dat het hier gaat om kwaliteiten die je moet inzetten om zo een positief oordeel van God te krijgen. Het is niet alleen zo dat die niet klopt. Maar het is zelfs zo dat die uitleg nogal schadelijk is. Want stel je de eerste lezers van Matteüs maar eens voor, zij leefden zo 60 a 70 na Christus. Dus ca. 40 jaar nadat Jezus zijn verhaal had verteld, lazen zij dit verhaal. Zij werden vaak onderdrukt, zij waren dingen verloren omwille van hun geloof, die waren vaak genoeg zomaar hun positie, hun invloed, hun status kwijtgeraakt. Er zaten sowieso veel slaven bij. En dan hun vertellen dat ze hun talenten moeten ontplooiën, zich vooral goed moesten inzetten? Dat zou een klap in hun gezicht zijn voor deze mensen die zoveel voor het geloof opgegeven hadden. En zo zou dit verhaal ook vandaag de dag nog steeds een klap in het gezicht zijn. Misschien niet bij Westerse mensen die gezond zijn en een goede basis hebben gekregen – voor hen zou deze uitleg nog wel passen. Maar voor mensen die leven in heel beperkende omstandigheden met weinig kansen. Of voor mensen met een zwakke of heel slechte gezondheid. Of voor heel jonge kinderen of juist voor heel oude mensen. Voor hen is die uitleg dan wel erg zuur, pijnlijk zelfs. Die uitleg kunnen we dus beter snel afschrijven – die van je kwaliteiten maximaal inzetten om beloond te worden door God.

Maar hoe is het verhaal dan wel te interpreteren?

Om dat goed te doen, moeten we niet te snel conclusies trekken, maar wat langer de tijd nemen om naar dit verhaal te kijken. En een paar dingen weten die voor de eerste luisteraars van Jezus heel logisch waren, maar dingen die ons zomaar ontgaan omdat wij die tijd en cultuur niet zo kennen. En waardoor we zomaar de boodschap missen. Laten we kijken.

Allereerst is goed om te beseffen dat dit verhaal is in een serie verhalen. Een serie verhalen die gaan over de toekomst van God. En die toekomst van God wordt vergeleken met een groot feest. Daar gaat het heen volgens die verhalen van Jezus – naar de grote toekomst van God en dat zal prachtig zijn. Maar zover is het nog niet. Tot die tijd staan de mensen die bij God horen nog wat te doen. Ook dit verhaal gaat daarover – dat mensen die in God geloven iets te doen staat; en ze hebben daarbij ook iets bijzonder waardevols in handen gekregen.

Wat die serie verhalen ook met elkaar gemeen hebben - ze gaan steeds over het 'Koninkrijk van God'. Je zou ook kunnen zeggen: dat is het gebied waar het gaat zoals God dat wil, zoals God het bedoeld heeft. En – zo is het idee – gelovigen die kiezen voor een leven naar Gods bedoelingen, volgens de normen en waarden van God. Het is een onzichtbaar Koninkrijk, daarom zegt Jezus vaak dat het verborgen is. Het is geen Koninkrijk waar het altijd gelijk duidelijk is wie er nou onder valt – het is geen geografisch gebied met duidelijke grenzen. Het is een Koninkrijk dat eens zichtbaar zal worden, daarom zegt Jezus dat het Koninkrijk komende is. En – en daar gaat het in ons verhaal van vandaag over – binnen dat Koninkrijk hebben Gods mensen van alles gekregen. Talenten wordt dat hier genoemd.

En dan zijn we bij die talenten – cruciaal natuurlijk om dit verhaal goed te begrijpen. Een talent was een bepaalde munteenheid, het stond dus voor een bepaald bedrag. Een groot bedrag, want 1 talent stond gelijk aan 15 jaarsalarissen. In een cultuur waar mensen gemiddeld een stuk jonger werden dan wij, kreeg die eerste iets in beheer dat veel, veel meer dan hij in zijn leven bij elkaar zou kunnen verdienen. Die tweede kreeg ongeveer zoveel, als hij zijn leven lang gezond bleef, misschien net aan zou kunnen verdienen. De derde een bedrag waar hij anders zo'n beetje zijn halve leven voor zou moeten werken. Dat is nogal wat dus. Ook voor die derde persoon. Die kreeg niet 'maar' 1 talent; nee, die kreeg 1 talent! Altijd gevaarlijk om even wat bedragen om te zetten in de tijd, zo'n 2000 jaar later. Maar het was alsof jij – als je Jan Modaal zou zijn – in 1x zo'n 7,5 ton in beheer zou krijgen. Dan wordt je toch echt wel iets groots toevertrouwd. En die anderen kregen dus zelfs respectievelijk 1,5 en 3 miljoen in beheer.

Die uitleg kunnen we dus beter snel afschrijven – die van je kwaliteiten maximaal inzetten om beloond te worden door God.

Maar het gaat natuurlijk niet om het letterlijk bedrag. Zoals wij zeggen 'die heeft goud in handen' ook niet denken dat diegene een bepaalde goudstaaf in handen heeft. We denken ook niet aan hoeveel dat precies waard zou zijn of hoe je dat in euro's kunt uitdrukken. Het is een manier van zeggen dat iemand iets heel waardevols in handen heeft gekregen. Zo is dat ook in dit verhaal. Deze mensen krijgen goud in handen, iets bijzonder waardevols.

Maar wie zijn eigenlijk die mensen die in dit verhaal dit goud in handen krijgen, die de talenten ontvangen? Die van die man die op reis gaat, zoveel in beheer krijgen? Het gaat hier om gelovige mensen, om mensen die bij God horen, bij Gods volk. Nu waren de eerste luisteraars van Jezus Joodse mensen, zeer zeker gelovige mensen. En ook Matteüs schrijft zijn levensbeschrijving van Jezus vooral voor een Joods publiek. En de Joodse mensen beschouwden zichzelf als het volk van God. En zij dachten nogal eens dat zij automatisch goed zaten. Maar zij worden hier kritisch aangesproken door Jezus – en hij zegt dat ze eruit gegooid konden worden bij God. Dat wordt bedoeld met die harde laatste zinnen over 'uiterste duisternis gegooid worden'.

Jezus doet dat vaker – zijn meest kritische verhalen zijn voor de meest godsdienstige mensen, voor religieuze leiders. Zo ook hier. En in een cultuur en samenleving waar het ongepast was om al te direct kritiek te uiten – dat was al gauw heel beledigend, vernederend, dan nam je iemand zijn eer weg. En dus geeft Jezus zijn kritiek dus meer indirect, via een verhaal dus, waarvan toch iedereen wel aanvoelde van wat Hij bedoelde. En men voelde wel aan dat Jezus het Joodse volk vergeleek met die derde persoon, de persoon die ook de meeste tijd en aandacht in het verhaal krijgt. Hij vervult om het zo te zeggen een negatieve hoofdrol in dit verhaal. Hij had veel gekregen, maar stopt het in de grond. Dat is niet alleen stom – want inderdaad dan had hij het beter nog op de bank kunnen zetten. Maar het vooral beledigend naar de gever toe – die dan ook begrijpelijkerwijs heel boos is. Hij had iets groots toevertrouwd, maar blijkbaar vertrouwde diegene hem niet, was zelfs bang voor hem, en komt met een of ander verhaal waarmee hij de plank compleet mis slaat.

De kritische boodschap van Jezus in dit verhaal is dat het Joodse volk, dat door God uitgekozen was om zijn volk te zijn, dat wat hun gegeven was in de grond hadden gestopt. Zij hadden de roeping om wat te gekregen hadden, te vermeerderen. Zij waren bestemd als licht voor de volken, bestemd om de zegen door te geven, Gods bedoelingen kenbaar te maken. Maar zij hadden Gods woord, Gods licht, Gods zegen in de grond gestopt.

Alsof je een miljoen krijgt van je baas om mee te werken tijdens zijn afwezigheid. En je stopt het in een ouwe sok en legt het in de meterkast. Dat is niet alleen stom, dat is ook beledigend voor de baas, onverantwoordelijk ook en zelfs ronduit slecht.

Dat is ook wat die derde man uit het verhaal te horen krijgt: 'slecht en onbetrouwbaar'. Dat is het. Hij wordt niet afgerekend omdat hij minder handig was, minder capabel, minder talentvol, minder in handen had gekregen, minder vakmanschap had getoond, minder slim was of minder succes had gehad. Nee – dat allemaal niet. Maar hij had zich slecht en onbetrouwbaar getoond. Precies het tegenovergestelde waar die andere twee om geprezen werden. Die worden niet geprezen om hun kwaliteiten of hun slimheid, ook niet om hun succes. Zij werden gewaardeerd om hun goedheid en trouw. 'Wat ben je goed en trouw geweest'. Daar let God blijkbaar op als hij naar mensen kijkt.

Goed en trouw zijn. Daar gaat het blijkbaar om.
Dat met wat je toevertrouwd is als gelovige,
dat je daarmee goed en trouw omgaat.

En zo zijn we langzaam maar zeker bij de boodschap van dit verhaal. Een boodschap niet alleen voor het Joodse volk toen, maar ook voor mensen nu die zich als gelovig zijn. De boodschap is: als je gelovig bent, dan heb je goud in handen gekregen. Of je nu een kind bent of 85 jaar of ouder. Of je nu alles kwijt geraakt ben omwille van je geloof of dat je nog nooit een strobreed in de weg is gelegd om te geloven. Of je nu een huis, een baan, een opleiding hebt of juist niet of niet meer. Of je nu als kansrijk te boek staat of als kansarm. Of je je kansen gepakt hebt of gemist hebt. Of je al lang gelooft of nog maar kort. Als je veel goeds hebt gedaan of nog niet zoveel. Je hebt goud in handen als je gelooft in Jezus Christus. Want als je gelooft in Jezus Christus, val je binnen het rijk van God. En hoor je bij God. En als je bij God hoort, dan vertrouwt Hij je namelijk zijn zaken toe.

En dat is ergens prachtig. Maar goed wat zijn die zaken, wat zijn die talenten dan? Kostbare dingen dus. Dingen die meer waard zijn dan je ooit zelf bij elkaar kunt sparen. Dingen die te vermenigvuldigen zijn. Het zijn namelijk zaken die als je ze deelt, meer worden.

Laten we wat zaken noemen die deze kenmerken hebben; zaken waar Jezus het dan ook vaker over heeft gehad in zijn onderwijs:

- **Vreugde** bijvoorbeeld. Want als je dat koninkrijk van God ontdekt, dat krijg je grote vreugde. Een vreugde om te delen. Daar wordt je eigen vreugde alleen maar meer van.
- Of iets als **genade**. Als je instapt in het Koninkrijk van God ben je begenadigd. En daar wordt je ook genadig van richting anderen. Daarvan wordt de genade alleen maar meer.
- Of **waarheid, betrouwbaarheid**. Typische waarde van het Koninkrijk van God. Als je dat deelt, komt er meer van.
- Dat geldt ook ivoor ets als **recht**. Als je dat zoekt, ben je bezig om de dingen van het Koninkrijk groter te maken.
- Of iets als **licht** – als je leeft binnen Gods Koninkrijk is er veel meer helderheid, je gaat dingen steeds helderder zien. En dat licht mag je proberen door te geven. En net zoals je vlammetjes kunt delen, zonder dat vlammetjes minder worden.
- Of het **evangelie, het goede nieuws**. Als je daarvan deelt. Dan verspreidt het zich. En daar gaat het evangelie ook alleen maar meer voor je leven.
- Of **geloof. Of hoop. Vooral liefde**. Dat krijg je allemaal als geschenk. Zomaar. Als je christen wordt, krijg je dat in je schoot geworden. En als je ervan deelt – als je deelt van je geloof, van je hoop, van je liefde. Dan groeit ook je eigen geloof, je eigen hoop en je eigen liefde.

Delen, doorgeven, het weggeven. Je krijgt er zelf alleen maar meer door. Dat is precies hoe Gods wereld in elkaar zit. Als je moeilijke dingen deelt, wordt het minder. Als je mooie dingen deelt, wordt het meer. En als je niets deelt van wat je toevertrouwd is aan liefde, genade, vergeving, licht, etc. Als je dat afschermt voor anderen, als je uit misplaatste angst maar niets doet, als je niet wilt delen uit slechtheid. Dan gaat het mis. Dan loop je je bestemming mis. Dat is in een notendop wat Jezus wil zeggen via dit verhaal. Maar Jezus zegt dit niet alleen maar om mensen alleen maar te leren hoe het werkt bij God. Maar Hij wil natuurlijk vooral dat mensen anders in het leven zouden gaan staan. Namelijk door het kostbare wat ze in handen hadden gekregen, daarvan zouden delen, weggeven. Zodat voorkomen wordt dat alles wat we van God gekregen hebben in en door het geloof – dat we daar maar niets mee doen. Dat we uit misplaatste angst voor God o.i.d. – stil vallen, het goud dat we in handen hebben gekregen in de grond stoppen. En natuurlijk is het de bedoeling dat als mensen die dit verhaal lezen of horen, zouden gaan zijn zoals die eerste twee personen in dit verhaal. En die dingen die ik net noemde gaan delen. Heel concreet. Met vallen en opstaan. En natuurlijk gaat dit niet van een leien dakje, natuurlijk kost dat moeite en inzet. Maar het gaat niet om het succes wat je boekt. Maar dat als je ooit voor God verschijnt dat Hij kan zeggen dat je goed en trouw bent geweest.

Delen, doorgeven, het weggeven.
Je krijgt er zelf alleen maar meer door.

En echt dat kan op allerlei manieren. Dat hangt natuurlijk ook van je situatie af. Het kan op heel verschillende manieren. Laat me een paar verhalen vertellen van mensen die dat al doen. Ik las pas van een schoonmaker die ingezet werd bij situaties waar het uit de hand gelopen was, bij extreem vervuilde huizen. Waar mensen maanden en jaren niet meer hadden opgeruimd en schoongemaakt. Dan werd hij ingezet – in vaak heel verdrietige en pijnlijke situaties, waar mensen vast waren komen te zitten in metershoog vuil. Elders kon hij meer verdienen, maar hiermee kon hij het verschil maken. Hij noemde het zijn roeping. Deze barmhartigheid had hij te geven. En hij gaf het.

Ander voorbeeld. Ik was vlak voor de kerst in het Proveniershuis. Iedere maand komen een aantal bewoners bij ons in de kerk. En ik ging een kerstkaartje brengen namens Noorderlicht om ook mee te zeggen dat we blij zijn dat ze bij ons terecht zijn gekomen. Een kaartje voor Rob die er helaas niet was. Voor ... die helaas Corona had toen en ik alleen van een afstand kon spreken. En Dinie, Trees en Rob die allemaal in dezelfde ruimte bezig waren. Ik weet niet of ik vorig jaar op een plek ben geweest waar ik zo warm en gastvrij ben ontvangen. Bij Trees mocht ik ook gelijk haar huis zien. Dien was aardig als altijd. En van Joop – hij lag dubbel van het lachen en gaf me tegelijkertijd een van de dikste knuffels die ik ooit heb gehad. Ik voelde me zo'n beetje alsof ik de paus was. Zo'n gastvrijheid, oprechtheid, blijdschap. Dat zijn de gaven van het Koninkrijk en ik kan alleen maar hopen dat ik ooit ook zo deze dingen zou kunnen delen.

Nog wat kleinere voorbeelden. Ik zag laatst bij een Chinees restaurant die kleinkinderen die met hun oude oma uit eten gegaan waren, moeite doende om het gesprek om gang te houden. Ik zag een app met inhoud, met geloof, voorbijkomen naast alle gebruikelijke oppervlakkige 'gelukkige nieuwjaars'. Ik hoorde van een opa die elke dag om 17 uur bedacht welk kleinkind hij een persoonlijk berichtje ging sturen. Ik zag kleuters uit heel verschillende milieus die totaal kleurenblind zijn als ze spelen. Ik hoorde van iemand die gebeld werd door een vriend die klem zat en alles uit handen liet vallen om er voor diegene te zijn.

Ik weet niet of al deze voorbeelden mensen waren die zichzelf als gelovig beschouwden. Maar deze daden horen volgens mij bij het Koninkrijk van God. Dit zijn zaken die passen bij Gods nieuwe wereld. Dit zijn vormen van je talenten inzetten. Het zijn dingen als vreugde, genade, geloof, hoop en liefde en al die dingen meer – concreet gemaakt. Het is de bedoeling dat wij mensen – en zeker als we ons gelovig noemen – doen. Zodat als we eens voor God komen te staan, zullen horen. Je bent goed en trouw geweest. Kom vooral binnen. Er is ook hier nog genoeg voor je te doen. Je zult je niet hoeven te vervelen. En misschien – zo stel ik me voor – krijg je dan wel een knuffel die met zoveel vreugde en gelach gegeven wordt. Die iets lijkt op die knuffel van Joop.

Amen.

